

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΝΟΤΗΤΑ 2Η-ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΟΥΣ

Τι είναι οι εγκλίσεις;

Ας παρατηρήσουμε το ίδιο ρήμα στις παρακάτω προτάσεις:

1. Δένω τα κορδόνια των παπουτσιών μου.
2. Δεν ξέρω να δένω τα κορδόνια των παπουτσιών μου.
3. Δένε τα κορδόνια των παπουτσιών σου.

Το ίδιο ρήμα (δένω) εμφανίζεται με **διαφορετικές μορφές** οι οποίες εκφράζουν και **διαφορετικές σημασίες**. Δηλαδή με την πρόταση:

- «δένω τα κορδόνια των παπουτσιών μου» δηλώνουμε κάτι αληθινό, ενώ
- «δένε τα κορδόνια των παπουτσιών σου» διατάζουμε κάποιον.

Αυτές οι διαφορετικές μορφές του ρήματος είναι οι **εγκλίσεις**. Εννοείται, βέβαια, πως ο ομιλητής αποφασίζει κάθε φορά με ποιο **τρόπο** θα μιλήσει, άρα με ποια μορφή του ρήματος θα εκφράσει αυτό που θέλει, ανάλογα με το στόχο που θέλει να πετύχει. Συνεπώς μπορούμε να πούμε ότι:

Εγκλίσεις είναι οι διαφορετικές μορφές που παίρνει το ρήμα, ώστε να δηλωθεί η στάση του ομιλητή, η **τροπικότητα**.

Τις εγκλίσεις μπορούμε να τις χωρίσουμε σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

α) στις προσωπικές και β) στις απρόσωπες.

α) προσωπικές εγκλίσεις, αυτές δηλαδή που έχουν διαφορετικούς τύπους για τα διαφορετικά πρόσωπα του ρήματος. Στις προσωπικές κατατάσσονται:

α) η **οριστική**, β) η **υποτακτική** και γ) η **προστακτική**

β) απρόσωπες εγκλίσεις, αυτές δηλαδή που έχουν τον ίδιο τύπο για τα διαφορετικά πρόσωπα του ρήματος. Στις απρόσωπες εγκλίσεις κατατάσσονται:

α) το **απαρέμφατο** και β) η **μετοχή**

ΟΡΙΣΤΙΚΗ

Η οριστική εμφανίζεται σε όλους τους χρόνους:

	Πραγματικό	Πιθανολογική Οριστική	Δυνητική οριστική
Ενεστώτας	γράφ-ω		
Παρατατικός	έγραφ-α	θα έγραφ-α	να έγραφα
Μέλλοντας εξ.	θα γράφ-ω		
Αόριστος	έγραψ-α	θα έγραψα	να έγραψα
Μέλλοντας στ.	θα γράψ-ω		
Παρακείμενος	έχω γράψ-ει		
Υπερσυντέλικος	είχα γράψ-ει	θα είχα γράψ-ει	να είχα γράψει
Συντελεσμένος Μέλ.	θα έχω γράψ-ει		

- η οριστική έχει άρνηση **δε(ν)**
- Για την **οριστική** στο **Μέλλοντα** χρησιμοποιούμε το μόριο **θα**.

Φανερώνει	Παραδείγματα
1. Το πραγματικό, το βέβαιο	Αύριο θα γράψουμε διαγώνισμα
2. Το δυνατό (δυνητική οριστική). Σχηματίζεται με το μόριο θα και οριστική παρατατικού ή υπερσυντέλικου.	Αν δεν πηγαίναμε εκδρομή, θα γράφαμε το διαγώνισμα
1. Το πιθανό (πιθανολογική οριστική). Σχηματίζεται με το πιθανολογικό μόριο θα και οριστική κάθε χρόνου.	Δε βγήκαν ακόμα· θα γράφουν διαγώνισμα
4. Ευχή (να, ας, άμποτε, μακάρι να, είθε να + οριστική παρελθοντικού χρόνου)	Μακάρι να γράφαμε αύριο το διαγώνισμα. Ας ήταν εύκολα τα θέματα
5. Παράκληση	Δεν ξαναδιαβάζετε τις εγκλίσεις ;

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ

Η υποτακτική δεν εμφανίζεται στους μελλοντικούς χρόνους:

Ενεστώτας	να γράφ-ω
Παρατατικός	
Μέλλοντας εξ.	
Αόριστος	να γράψ-ω
Μέλλοντας στ.	
Παρακείμενος	να έχω γράψ-ει
Υπερσυντέλικος	
Συντελεσμένος Μέλ.	

- για να σχηματίσουμε την υποτακτική χρησιμοποιούμε τους ίδιους τύπους με εκείνους της οριστικής, χρησιμοποιούμε όμως επιπλέον το μόριο να ή τους συνδέσμους αν, εάν, σαν, πριν, πριν να, μόλις, προτού, άμα, για να, μήπως, μην (με τη σημασία του μήπως).
- η υποτακτική έχει άρνηση **μη(ν)**.

Φανερώνει	Παραδείγματα
1. Το ενδεχόμενο	Ίσως και να γράψω καλά αύριο
2. Το επιθυμητό	Ας γράψω καλά αύριο στο διαγώνισμα και το βράδυ θα κεράσω τις φίλες μου
3. Προτροπή/Αποτροπή	Ας διαβάσετε επιτέλους λίγο παραπάνω! Μην ξαναμιλήσετε χωρίς άδεια!
4. Παραχώρηση	Εντάξει, ας παραλείψουμε την τελευταία ενότητα
5. Ευχή	Μακάρι να πάει όλη η τάξη καλά
6. Απορία	Τι να διαβάσουμε ;
7. Το πιθανό	Διαβάσουμε δεν διαβάσουμε , το διαγώνισμα θα το γράψουμε
8. Το δυνατό	Τότε να δεις τι βαθμό θα πάρω !
9. Προσταγή ή απαγόρευση	Μην ξαναέρθετε αδιάβαστοι!

ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ

Η προστακτική εμφανίζεται στον ενεστώτα και τον αόριστο:

Ενεστώτας	γράφ-ε	γράφ-ετε
Παρατατικός		
Μέλλοντας εξ.		
Αόριστος	γράψ-ε	γράψ-ετε (γράψ-τε)
Μέλλοντας στ.		
Παρακείμενος	έχε γραμμένο	έχετε γραμμένο
Υπερσυντέλικος		
Συντελεσμένος Μέλ.		

- Η προστακτική έχει τύπους μόνο για το β' ενικό και το β' πληθυντικό και έχει διαφορετικούς τύπους από την οριστική, τουλάχιστον για το β' ενικό (δένε).
 - σχηματίζεται με ειδικές ρηματικές καταλήξεις:
 - i) στο θέμα του ενεστώτα, π.χ. γράφε / γράφετε (το γεγονός που δηλώνει το ρήμα παρουσιάζεται μη συνοπτικά)
 - ii) στο θέμα του αορίστου, π.χ. γράψε / γράψτε / ντύσου / ντυθείτε. (το γεγονός που δηλώνει το ρήμα παρουσιάζεται συνοπτικά)
- Η προστακτική δεν έχει τύπους για την άρνηση. Όταν θέλουμε να δώσουμε αρνητική προσταγή χρησιμοποιούμε την υποτακτική, π.χ. Τρέχα γρήγορα (προστακτική) / Μην τρέχεις γρήγορα (υποτακτική).

Φανερώνει	παραδείγματα
1. Προσταγή	Αλλάξτε αμέσως θέσεις!
2. Απαγόρευση	Μην ενοχλείτε την ώρα του μαθήματος !
3. Παράκληση	Μαρία, βοήθησέ με στο καθάρισμα
4. Ευχή	Πήγαινε, παιδί μου, στο καλό
5. Προτροπή	Ανοίξτε τα βιβλία σας στη σελίδα 3

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

α. Να γράψετε τι φανερώνει η προστακτική στις παρακάτω φράσεις με βάση τις σημασίες που δίνονται στο πλαίσιο: (προτροπή, αποτροπή, παράκληση, ευχή, απαγόρευση)

1. Εσύ κοίταξε τη δουλειά σου μην τους ακούς.
2. Μη γράφετε στους τοίχους.
3. Για τηλεφώνησε του, να δούμε τι έπαθε.
4. Σώσε με, Θεέ μου, απ' αυτό το κακό.
5. Σύρε, παιδί μου, στο καλό και σύρε στην ευχή μου!
6. Κάνε το καλό και ρίξ' το στο γυαλό.....

β. Να αναγνωρίσετε την έγκλιση των υπογραμμισμένων ρημάτων και να σημειώσετε τι εκφράζει, σύμφωνα με το παράδειγμα (το πραγματικό, πιθανό, δυνατό, ευχή, απορία, παραχώρηση, προσταγή, προτροπή-αποτροπή, παράκληση, ενδεχόμενο, επιθυμία).

	Υποτακτική	Προτροπή
1. <u>Ας φύγουμε</u> γρήγορα!		
2. <u>Κάνει</u> ζέστη σήμερα		
3. <u>Θα πέρασε</u> από το σπίτι σου, αλλά δε θα σε βρήκε		
4. <u>Θα έδινα</u> τα πάντα, για να πετύχω		
5. <u>Δεν έρχεσαι</u> αύριο μαζί μου στη δουλειά;		
6. <u>Ας είμαστε</u> καλά		
7. <u>Αν διαβάσω</u> θα περάσω στη σχολή που θέλω.		
8. <u>Ας έρθει</u> κι αυτός, αφού το θέλει.		
9. <u>Ας έχει</u> την Παναγιά κοντά του!		
10. Στο σπίτι <u>να δεις</u> καβγάς που έγινε!		
11. <u>Να πέτυχα</u> άραγε στις εξετάσεις;		
12. <u>Μην ξανάρθεις</u> σπίτι!		
13. <u>Φύγε!</u>		
14. <u>Φύγε</u> λίγο και εσύ να ξεκουραστείς.		
15. <u>Φύγε</u> , σε παρακαλώ.		
16. <u>Φύγε</u> , εάν θέλεις.		
17. <u>Πήγαινε</u> , παιδί μου, στο καλό!		
18. Το νερό της θάλασσας <u>δεν πίνεται</u> .		
19. <u>Θα παίζει</u> στην αυλή.		
20. Δε θέλει να ακολουθήσει· <u>θα κουράστηκε</u>		
21. <u>Δεν έρχεσαι</u> αύριο μαζί μου στη δουλειά;		
22. <u>Αν βρω</u> λίγο χρόνο, θα ζωγραφίσω.		
23. <u>Ας γίνω</u> πρώτα καλά, και ύστερα βλέπουμε.		
24. <u>Να μη μου ξαναμιλήσεις</u> .		
25. <u>Λυπήσου</u> με, Θεέ μου.		
26. <u>Προσκύνα</u> τον πασά.		
27. <u>Ανοίξτε</u> τα παράθυρα.		

β. Να αντιστοιχίσετε με τον κατάλληλο χαρακτηρισμό την έγκλιση κάθε ρηματικού τύπου που υπογραμμίζεται.

Στήλη Α'	Στήλη Β'
1. <u>Να μπορούσα</u> εγώ να σε αντικαταστήσω!.	α. αποτρεπτική προστακτική
2. <u>Ρώτα ξαναρώτα</u> , έμαθε όσα ήθελε	β. πιθανολογική οριστική
3. <u>Θα κουράστηκε</u> , αφού δουλεύει όλη μέρα.	γ. ευχετική οριστική
4. <u>Μην απελπίζεσαι</u> , όλα θ' αλλάξουν.	δ. προστακτική έντονης ενέργειας
5. <u>Ας κάνει</u> ό,τι νομίζει	ε. παραχωρητική υποτακτική

γ. Να βρείτε την έγκλιση των ρημάτων στις παρακάτω προτάσεις:

1. Ο Θεός να σε έχει καλά.
2. Ο στρατιώτης έκλαιγε σαν μικρό παιδί.
3. Φύγε γρήγορα πριν γυρίσουν .
4. Ας προχωρήσουμε πιο γρήγορα.
5. Πιστεύω πάντα στην αξία των ικανών.
6. Διάβασε το μάθημά σου και πήγαινε για ύπνο.
7. Να κάνεις το καλό και να μην το λες .

δ. Να γράψετε μέσα στην παρένθεση σε ποια έγκλιση βρίσκονται τα ρήματα των παρακάτω προτάσεων:

1. Μακάρι να πήγαινα κι εγώ εκδρομή μαζί τους. (.....)
2. Ίσως να συναντήσω τη Μαρία σήμερα. (.....)
3. Φρόντιζε πάντα την εμφάνισή του. (.....)
4. Δοκίμασε αυτό το κρασί! (.....)
5. Να σας έχει ο Θεός καλά. (.....)
6. Μην τσακώνεστε όλη την ώρα. (.....)

ε. Να τροποποιήσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, ώστε να δηλώνουν το ζητούμενο της παρένθεσης :

ΠΡΟΤΑΣΗ	ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ
1. Αναζήτησαν μια καλύτερη ζωή (προτροπή)	Ας αναζητήσουν μια καλύτερη ζωή
2. Βγήκατε και δεν μιλήσατε (προσταγή)	
3. Έγινε καλά (ευχή)	
4. Υποχώρησα στην επιθυμία της (παραχώρηση)	
5. Κλείσε το παράθυρο ! (παράκληση)	
6. Θα πας αδιάβαστος στο διαγώνισμα (απορία)	
7. Σε ξαναβρήκα μπροστά μου (απαγόρευση)	